

Autorka práce: Alžběta Mandelová

Název práce: Archeobotanické nálezy sbíraných rostlin ve starším pravěku z území České republiky

Oponentka práce: Tereza Šálková

Práce A. Mandelové se zabývá potenciálně sbíranými rostlinami v období staršího pravěku (neolitu, eneolitu a doby bronzové). Jádrem práce je interpretace analýz rostlinných makrozbytků z území České republiky, rešeršní části mají jistý přesah a věnují se převážně analogiím z okolních evropských států. Pokud má práce studovat změny významu sbíraných rostlin v ekonomice, bylo by dobré zahrnout i archeobotanická data pro mezolit nebo alespoň v krátkosti nastínit, proč se mezolitickými rostlinami nezabývat (ne každý čtenář tuší, že archeobotanika mezolitu v ČR je v počátcích). V případě analýz z ČR využívá autorka především Archeobotanickou databázi České republiky, zahraniční analogie čerpá z relevantních publikací. A. Mandelová zvolila interdisciplinární přístup, který je v současné vědě častý a žádaný, ale má svá úskalí. Jedním z nich je nutné riziko, že badatel neobsáhne obě části své mezioborové disciplíny stejně kvalitně, případně, že bude „klouzat po povrchu“ obou disciplín. V případě prvních velkých vědeckých textů, kterými bakalářské práce jsou, je toto riziko obrovské. Balancování mezi archeologií a botanikou (resp. archeobotanikou) je patrné i v předkládaném textu. Nicméně, domnívám se, že A. Mandelová vydržela na hraně interdisciplinarity balancovat takovým způsobem, že celkový přínos její práce je pro studium staršího pravěku značný. Uvědomila si totiž, že i exaktní přírodovědná data mají své limity a je nutné je interpretovat v kontextu ostatních znalostí o daném období/nalezišti. Na mnoha místech práce se objevují nejruznější nepřesnosti - např. v textu opakovaně: *plody a ořechy* – ve skutečnosti jsou ořechy jedním z typů plodů. Konzumaci určitých rostlin mají dokládat nálezy rostlinných makrozbytků v zubním kameni – domnívám se, že makrozbytky by se v zubním kameni dochovávaly dost obtížně, že zubního kamene se dají analyzovat např. fytoolity. Rovněž pozření jídla se krom nálezů makrozbytků v trávicím traktu či exkrementech dá doložit analýzou pylu (str. 18). Základní botanické druhy ve značné části sedimentů z archeologických výzkumů nelze zachytit již v prvním až druhém litru vzorku (str. 22).

Na několika místech textu chybí odkazy na literaturu či na data, např: *Je pravděpodobné, že nejprve došlo k procesu sedentarizace komunit, ve kterých lov a sběr planých rostlin a jejich plodů má stále nezastupitelný význam. Až postupně začleňování kulturních plodin do rostlinného hospodářství zatlačilo (jak je patrné minimálně v archeologických záznamech) plané druhy mírně do pozadí a jistě pozměnilo druhové spektrum sbíraných rostlin. Tato změna zdaleka nemusela znamenat jen snížení počtu vyhledávaných druhů. Spektrum mohlo být rozšířeno také o nové druhy využívané k technickým a dalším účelům (rozvoj textilní výroby, sběr píce pro dobytek)* (str. 29). *Vztah člověka ke krajině se i nadále postupně proměňuje a s tím se mění i způsob, jakým ji využívá, a mimo jiné jistě také jeho postoj ke sbíraným plodům a rostlinám. Můžeme předpokládat obohacování a prohlubování vědomostí i v tomto směru a využívání planých rostlin jako doplňku k ostatním subsistenčním strategiím* (str. 29-30). *Zdá se, že způsobem života pravěké obyvatelstvo navazuje na eneolit. Všechny složky společnosti a hospodářství se i nadále postupně rozvíjejí a proměňují, přičemž očividně dochází ke zrychlení vývoje a vytvoření nové ekonomiky. Rozšiřuje se spektrum kultivovaných plodin, na významu nabývá také těžba soli. Doba bronzová tímto rozmachem zahajuje období tzv. mladšího pravěku (Podborský 1997 – zde by se snad hodilo použít i jinou literaturu). Podle nastíněného klimatického vývoje můžeme očekávat kolísání hodnoty sbíraných rostlin. Předpoklad, že význam sběru planých rostlin vzrůstá během mimořádných událostí, jak kulturních (neklid a rozbroje), tak přírodních (přírodní katastrofy, výkyvy počasí) by bylo teoreticky možno úspěšně studovat právě na tomto časovém úseku, kdy se množí jak záznamy o těchto mimořádných událostech, tak i nálezy rostlinných makrozbytků* (str. 30).

Potenciálně sbírané rostliny mohly být v pravěku vyžívány mnoha způsoby. Značná část práce se zabývá rostlinami sbíranými jako potrava člověka. Připouští ovšem možnost využívání léčivých účinků některých rostlin, zmiňuje využívání sbíraných rostlin v rámci textilní produkce (barvení a přadné rostliny), jako stavebního materiálu, paliva, píce pro zvířata atd. Nějakým způsobem mohly být

tedy využívány téměř všechny rostliny, jejichž zbytky jsou nacházeny v archeologických situacích. Pro jejich interpretaci je, jak autorka správně uvádí, důležitý kontext, ve kterém byly nalezeny.

Autorka zdůrazňuje, že vzorky zpravidla obsahují pouze rostliny přinesené ke zpracování až na konkrétní sídliště - rostliny, které byly využívány a zpracovány mimo sídliště, se v archeobotanickém záznamu neobjevují.

Důležitou roli v práci hrají úvahy, které vznikají na základě studia etnografické literatury (str. 26) a autorce dovoluji o *archeobotanickém materiálu přemýšlet*. Zajímavá je úvaha o sociální roli sběru rostlin. Oceňuji, že etnografická literatura je inspirací, ale závěry, které vyplývají z konfrontace s archeologickým materiálem, jsou interpretovány velmi opatrně a s vědomím, že studované společnosti mohly vytvářet podobné struktury, ale procesy, které k těmto strukturám vedly, mohly být odlišné.

Po formální stránce se práce rovněž nachází na archeo-botanické hranici. Obsahuje sice diskusní kapitulu, nicméně kapitola k vlastní metodě práce chybí. Metodické informace se vyskytují na několika místech textu. Struktura textu je jistě svobodnou volbou autora, ale podle mého názoru by snížení počtu kapitol a jasnější členění informací pomohlo srozumitelnosti. Např. kapitola 6 (str. 28 – 30) *Období staršího pravěku na našem území* – je směsí informací, které by se hodily do úvodní, metodické a diskusní části, navíc postrádám odkazy na literaturu (pokud tvrzení vychází z rešeršní práce) nebo na data (která teprve následují v textu).

Oceňuji výstupy v podobě tabulek v příloze (ukazují nesmírnou energii věnovanou shromažďování dat). Škoda, že tabulka frekvencí přítomnosti sledovaných taxonů nebyla vytvořena i pro regiony, které jsou popisovány v textu (text informace obsahuje, str. 31-38).

Jazykově je práce na velmi slušné úrovni, neobsahuje prohřešky proti správnému pravopisu.

Přes výše zmíněné nedostatky a nepřesnosti se domnívám, že bakalářské práce A. Mandelové je na velmi dobré úrovni. Autorka prokázala velkou míru samostatnosti a invence (která místy vedla k mírnému chaosu), téma uchopila s obdivuhodným nasazením a výsledky práce jsou nepochybně prospěšné. Myslím, že pro budoucí studium si autorka otevřela několik okruhů otázek, kterým by se mohla věnovat. Pro budoucí badatelské potřeby přikládám okomentovaný text BP.

Práci doporučuji k obhajobě, a pokud bude dobře obhájena, klonila bych se k jejímu výbornému hodnocení.

Ve Vitíně, 23. 8. 2018

Mgr. Tereza Šálková

